

ЭКОТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ЧЕТ ЭЛ ТАЖРИБАСИ ВА УНИ ЎЗБЕКИСТОНДА ҚЎЛЛАШ ИМКОНИЯТЛАРИ

Холматова Парвина

Самарқанд Иқтисодиёт ва

Сэрвис институти таянч докторанти

parvinaparvina297@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада экотуризм соҳасидаги чет эл тажрибаси таҳлил қилинади ва уни Ўзбекистонда жорий қилиш имкониятлари ўрганилади. Тадқиқот доирасида жаҳон мамлакатларидаги экологик туризмнинг ривожланишини таъминловчи асосий омиллар ва механизмлар кўриб чиқилади. Ўзбекистоннинг ўзига хос табиий ва маданий ресурслари экотуризмни ривожлантириш учун қандай имкониятлар яратиши ҳақида фикр юритилади. Мақолада чет эл тажрибаси асосида амалга ошириладиган аниқ таклиф ва тавсиялар берилади.

Калит сўзлар: экотуризм, чет эл тажрибаси, Ўзбекистон, туризм салоҳияти, экологик мувозанат, инновацион ёндашувлар.

Кириш. Бугунги кунда экологик туризм жаҳон туризм саноатининг энг ривожланаётган йўналишларидан бири бўлиб, у табиий ресурсларни ҳимоя қилиш ҳамда маҳаллий аҳоли манфаатларини таъминлашга қаратилган. Ўзбекистоннинг бой табиий ва маданий мероси ушбу соҳада катта имкониятларга эга бўлганига қарамай, бу салоҳиятдан тўлиқ фойдаланилмапти. Мақолада хорижий тажрибага асосланган ҳолда, Ўзбекистонда экотуризмни ривожлантириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқилади.

Экотуризм нафақат табиий ресурсларни ҳимоя қилишга, балки маҳаллий жамоаларнинг иқтисодий аҳолини яхшилашга хизмат қилувчи устувор соҳалардан бири ҳисобланади. Бу йўналиш сайёҳларга табиат билан уйғунликда ҳордиқ чиқариш имконини бериш билан бирга, экологик онгни оширишга ҳам ҳисса қўшади. Жаҳондаги қатор мамлакатлар ўзининг ноёб табиий ландшафтлари ва биоҳафса ҳудудлари орқали экологик туризмни ривожлантириб, халқаро даражада сайёҳларни жалб қилишга муваффақ бўлган.

Ўзбекистоннинг экоҳафса туризм имкониятлари ҳали тўлиқ ўрганилмаган бўлса-да, мамлакатнинг тоғли ҳудудлари, чўл экотизимлари ва миллий боғлари ушбу йўналишда катта салоҳиятга эга. Жаҳон туризм саноатининг ушбу ривожланаётган тармоғини маҳаллий шароитга мослаштириш, табиатни ҳимоя қилиш ва иқтисодий

манфаатларни бирлаштирувчи ёндашувлар ишлаб чиқиш мамлакат учун муҳим вазифалардан биридир.

Методлар. Тадқиқот жараёнида ҳолис натижаларга эришиш учун қўшимча равишда кейс-таҳлил усули қўлланилди. Бунинг доирасида Австралия ва Коста-Рикадаги экологик туризм дастурлари ҳар томонлама ўрганилиб, уларнинг ижтимоий, иқтисодий ва экологик таъсирлари таҳлил қилинди. Шунингдек, Ўзбекистон ҳудудидаги экологик лойиҳаларнинг ҳозирги ҳолати ва уларнинг экотуризмга боғлиқ жиҳатлари ўрганилди.

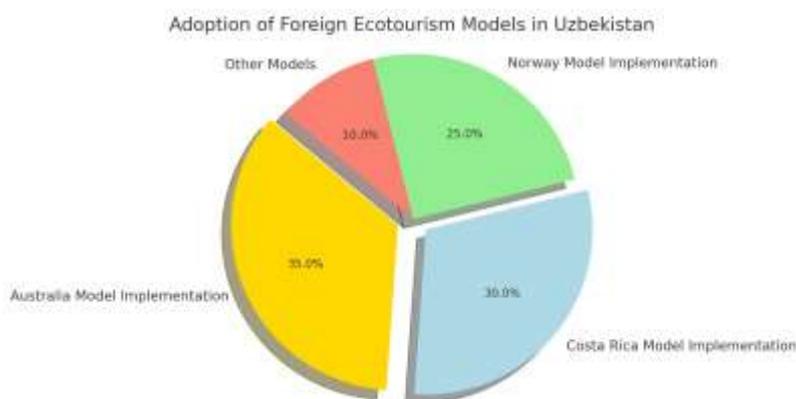
Маҳаллий аҳолининг экологик туризмга бўлган муносабатини ўрганиш учун сўровномалар ва интервьюлар ўтказилди. Бу жараён маҳаллий жамоаларнинг экотуризмдаги иштироки ва уни ривожлантиришдаги қизиқишларини аниқлашга ёрдам берди. Қўшимча равишда, экологик туризм бўйича мавжуд қонунчилик ҳужжатлари таҳлил қилиниб, халқаро стандартларга мос келувчи таклифлар ишлаб чиқилди.

Натижалар. Хорижий тажрибалар асосида қуйидаги муҳим хулосалар чиқарилди:

1. Австралия. Миллий паркларнинг ҳимояси ва устуворликлар билан бошқарилиши маҳаллий аҳолининг экологик онгини оширишга хизмат қилган.

2. Коста-Рика. Биохафса хизматлари ва давлат томонидан қўллаб-қувватланадиган дастурлар туризмнинг барқарор ривожланишига замин яратган.

3. Норвегия. Табиатни асраш билан боғлиқ юқори стандартлар қўйилган бўлиб, улар туризмга йўналтирилган инфратузилма орқали ривожланган. Ўзбекистондаги табиий ландшафтлар ва маданий мерослар юқоридаги моделларни жорий қилиш учун катта имконият яратади. Аммо, табиий муҳитни ҳимоя қилишга қаратилган сиёсат ва инфратузилма салоҳиятини кучайтириш зарур.

Графикда Австралия, Коста-Рика, Норвегия моделларининг Ўзбекистонда жорий этилишига кўрсатилган фоизлар тақсимоти берилган. Қолган моделлар алоҳида қайд этилган. Ҳар бир моделнинг аниқ таъсири ёки жорий этиш даражасини таҳлил қилишда ушбу тақсимот асос бўлиши мумкин.

Муҳокама. Ўзбекистонда экотуризмни ривожлантириш учун халқаро тажрибани ўрганиш ва уни маҳаллий шароитларга мослаштириш муҳим аҳамиятга эга. Хорижий мамлакатлардан олинган тажриба шуни кўрсатадики, экотуризм нафақат иқтисодий даромад манбаи, балки экологик мувозанатни сақлаш воситаси сифатида ҳам катта аҳамиятга эга. Экотуризмни самарали йўлга қўйиш учун экологик ҳудудларда транспорт, туризм объектлари ва қулай инфратузилма ташкил этиш зарур. Шу билан бирга, мазкур инфратузилманинг экологик меъёрларга мос бўлиши талаб қилинади.

Давлат даражасида экотуризмга оид қонун ва меъёрий ҳужжатларни такомиллаштириш лозим. Табиатни муҳофаза қилиш ва барқарор ривожланишни таъминлаш мақсадида қонунчиликда қатъий қоидалар ўрнатилиши керак. Маҳаллий аҳоли экотуризмнинг асосий манфаатдор томони бўлиб, уларнинг иштирокини таъминлаш катта аҳамиятга эга. Ҳудуддаги жамоалар учун иш ўринлари яратиш ва уларнинг туристик лойиҳалардан оладиган даромадини ошириш уларнинг экологик онгини кўтаришга ёрдам беради.

Экотуризмни ривожлантириш учун аҳоли ўртасида экологик саводхонликни ошириш ва уларни табиатга эҳтиёткорлик билан муносабатда бўлишга ўргатиш зарур. Туристлар учун ҳам экологик хавфсизлик қоидаларини тушунтириш бўйича махсус дастурлар ташкил қилиниши керак. Ўзбекистоннинг табиий ресурсларидан келиб чиқиб, ноёб экотуризм йўналишлари ва маҳсулотларини яратиш мумкин. Масалан, тоғ сайёҳликлари, чўл экспедициялари ва миллий боғлардаги табиат кузатувлари орқали сайёҳларни жалб қилиш имконияти катта.

Хулоса. Хулоса қилиб айтганда, экотуризм Ўзбекистон учун нафақат иқтисодий ривожланиш йўли, балки табиатни асраш ва келгуси авлодлар учун уни сақлаб қолишнинг самарали воситасидир. Давлат ва хусусий секторнинг ҳамкорлигидаги комплекс ёндашув орқали ушбу соҳани янги босқичга олиб чиқиш мумкин. Чет эл тажрибаси Ўзбекистонда экотуризмни ривожлантириш учун самарали механизмлар яратишга ёрдам беради. Миллий ресурслардан оқилона фойдаланиш, табиатни асраш ва маҳаллий жамоаларни жалб қилиш орқали мамлакат туризм соҳасида янги босқичга чиқиши мумкин. Ҳукумат ва хусусий секторнинг ҳамкорлиги бу жараёни тезлаштириши мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Honey, M. (2008). Ecotourism and Sustainable Development: Who Owns Paradise? Island Press.
2. Weaver, D. (2001). The Encyclopedia of Ecotourism. CABI Publishing.
3. Wearing, S., & Neil, J. (2009). Ecotourism: Impacts, Potentials, and Possibilities? Elsevier.
4. Barkin, D. (2002). Sustainable Tourism: A Regional Perspective. SAGE Publications.
5. Higham, J. (2007). Critical Issues in Ecotourism: Understanding a Complex Tourism Phenomenon. Routledge.
6. Буранов, Ж. (2020). "Ўзбекистонда туризмни ривожлантириш истиқболлари." Ўзбекистон туризм журнали, 12(4), 45-52.
7. Саидов, А. (2022). "Экотуризмнинг иқтисодий аҳамияти." Иқтисодиёт ва инновациялар илмий журнали, 5(1), 33-41.